

# ПРИТВОР ПРЕД СУДЕЊЕТО

Национална пракса и меѓународни стандарди

*Анализа на решенија за определување притвор пред судењето,  
донесени од националните основни судови во периодот Април 2004 – Јуни 2007*



Набљудувачка мисија во Скопје

Скопје, март 2008



## Предговор

*Одделот за владеење на правото при Набљудувачката мисија на ОБСЕ во Скопје се заинтересира за состојбата со притворот пред судењето поради многуте поплаки добиени од семејствата на обвинетите, адвокатите и самите обвинети. Ова прашање, исто така, беше покренато и од судиите и обвинителите од кои многумина се согласија дека постои проблем во тоа што премногу лица се притвораат пред судењето и што судовите неволно ги користат многуте алтернативи на притворот пред судењето кои се содржани во законските решенија. Одделот за владеење на правото, исто така, ги забележа и коментарите дадени во извештаите на Комисијата за заштита од тортура и во многуте извештаи за лица кои биле во притвор во случаи кога тоа не било оправдано.*

*Во текот на јануари и февруари 2008 година, Одделот за владеење на правото изврши анализа на решенија за притвор донесени од основните судови во државата. Решенијата, предмет на оваа анализа се донесени од 15 суда од различни географски и демографски региони во државата, во периодот помеѓу април 2004 година и заклучно со јуни 2007 година. Одлуките беа обезбедени од судовите откако беше испратено писмо до Претседателите на судовите во кое се бараше пристап до копии на сите судски решенија каде се определува мерката притвор во гореспоменатиот период. Како резултат на барањето, Одделот за владеење на правото успеа да добие решенија<sup>1</sup> од ОС Битола, ОС Гостивар, ОС Тетово, ОС Гевгелија, ОС Скопје<sup>2</sup>, ОС Охрид, ОС Прилеп, ОС Кавадарци, ОС Кочани, ОС Кичево, ОС Струмица, ОС Куманово<sup>3</sup>, ОС Штип, ОС Велес и ОС Струга. Повеќето одлуки ни беа испратени по пошта или персоналот на ОБСЕ ги презеде фотокопиите направени од судот. Во ниту еден случај на претставниците на ОБСЕ не им беше дозволен пристап до судските архиви.*

*Целта на анализата беше да се утврди дали одлуките за притвор во судовите во државата се донесени во согласност со Законот за кривична постапка (ЗКП) и релевантните меѓународни стандарди како што се Европската конвенција за човекови права и фундаментални слободи и Конвенцијата за граѓански и политички права на ОН. При испитувањето на решенијата за притвор посебно внимание беше посветено на основаното сомнение и релевантното образложение дадено од судиите со цел да се поткрепат законските основи според кои лицето се притвора. Фреквенцијата на одредувањето алтернативни мерки беше, исто така, разгледана и беа донесени релевантни заклучоци. Наодите потоа беа споредени со релевантната судска пракса на Европскиот суд за човекови права. Вкупно 595 првостепени (Ки.бр.) одлуки беа анализирани заедно со 62 второстепени (Кс.бр.) одлуки.*

*Овој документ дава кус преглед на широко прифатените стандарди за одредување мерката притвор и нејзините алтернативи, а потоа ги опишува наодите од анализираниите одлуки. На крајот се наведени заклучоци и препораки.*

<sup>1</sup> Повеќето судови ни испратија копии од (Ки.бр) решенија за притвор донесени од истражен судија. Само неколку судови (ОС Скопје, ОС Кавадарци, ОС Струмица, ОС Штип и ОС Охрид) подготвија и (Кс.бр) решенија донесени во втор степен. Затоа предмет на оваа анализа беа претежно решенија донесени во прв степен.

<sup>2</sup> Поради големиот број случаи каде е одредена мерка притвор (приближно 360 случаи), ОС Скопје 1 ни достави копии од одлуки од само 80 случаи (112 вклучувајќи ги и второстепените одлуки).

<sup>3</sup> ОС Куманово и достави само второстепени (Кс.бр.) одлуки. Затоа, овие одлуки не беа вклучени во анализата.

# Содржина

I. Стандарди за определување притвор пред судењето .....	5
A. Национално законодавство.....	6
B. Меѓународни стандарди.....	8
i. Релевантни стандарди од судската пракса на ЕСЧП.....	11
II. Анализа на решенија за притвор донесени од националните судови.....	13
A. Општи согледувања.....	14
B. Резултати од анализата на прегледаните судски решенија .....	16
i. Основано сомнение.....	16
ii. Недоволно образложение на законските основи за притвор.....	17
III. Заклучоци и препораки.....	23

# Стандарди за определување притвор пред судењето

## A.

# НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО

Притвор може да биде определен единствено според условите одредени во Законот за кривична постапка (ЗКП)<sup>4</sup>.

Можноста на македонските судови да определат “притвор” е дозволена со член 185 од ЗКП заедно со останатите “Мерки за обезбедување присуството на обвинетиот и успешно водење на кривичната постапка”, каде во став 2 е прецизирано дека:

*“При одлучувањето која од наведените мерки ќе ја примени, надлежниот орган ќе се придржува кон условите определени за примена на одделни мерки, водејќи сметка да не се применува потешка мерка ако може истата цел да се постигне со поблага мерка...”*

Според националното право, само Јавните обвинители имаат право да побараат да се определи притвор. Истражниот судија не може да иницира предлог за притвор туку само да одлучи дали ќе го прифати или одбие барањето на обвинителот.

Во Член 199 од истиот Закон се наведени стриктни услови кон кои судот мора да се придржува во случаи кога е донесена одлука да се определи притвор. Имено, првиот услов е постоењето на основано сомнение дека обвинетиот го сторил делото.

Штом ќе биде утврдено постоење на основано сомнение, Судот може да определи притвор за обвинетиот според **следниве правни основи**:

- i) ако тој/таа се крие, ако неговиот идентитет не може да биде утврден или ако постојат други околности коишто укажуваат на опасноста од бегство;
- ii) ако постои основан страв дека тој/таа ќе ги уништи трагите на кривичното дело или ако одредени околности укажуваат дека тој/таа може да ја попречи истрагата со влијание врз сведоците, соучесниците или прикривачите и
- iii) ако особени околности го оправдуваат стравот дека тој/таа може да го повтори делото, или дека ќе го доврши делото во обид, или ќе изврши кривично дело со кое се заканува.**

(2) Во случај на точка i) притворот што е определен само поради тоа што не може да се утврди идентитетот на лицето, трае се додека не се утврди неговиот идентитет. Во случајот од точка ii) притворот ќе биде укинат веднаш штом доказите за пред истражен притвор ќе се обезбедат.

Член 200, став 2 ги одредува основните елементи на решението за притвор донесено од страна на домашните судови. Притворот се определува со писмено решение кое содржи:

1. име и презиме на лицето кое е лишено од слобода;
2. кривичното дело за кое е обвинет;
3. законските/правните основи за притвор;
4. називот на установата во која се извршува притворот;
5. поука за правото на жалба

<sup>4</sup> Закон за кривична постапка – пречистен текст, Службен весник (15/2005)

6. кратко образложение, со посебно објаснување на основите според кои притворот е определен;
7. службен печат;
8. потпис на судијата кој го одредил притворот;

Членот 198, став 2 од ЗКП ја објаснува карактеристичната природа на притворот:

*“Траењето на притворот мора да биде сведено на најкратко нужно време. Должноста е на сите органи што учествуваат во кривичната постапка и на органите што им укажуваат правна помош да постапуваат со особена итност ако обвинетиот се наоѓа во притвор.“*

#### Алтернативи на мерката притвор

ЗКП пропишува алтернативни мерки за притворот во членовите 189-197. Според истиот закон, неколку алтернативни мерки им стојат на располагање на судиите кои одлучуваат дали да се задржи обвинетиот во притвор или не. Овие алтернативни мерки вклучуваат:

- ветување (заклетва) од обвинетиот дека нема да го напушти неговото привремено или постојано место на живеење. Оваа мерка може да се комбинира со:
  - забрана да се посетува одредено место или територија
  - забрана да се биде во близина на лице или да се одржуваат контакти со лицето
    - во вакви случаи судот ќе донесе одлука со детали за далечината, местото или територијата или податоци за лицето кое обвинетиот не смее да го контактира;
  - забрана за обвинетиот да преземе работни активности поврзани со криминалното дело
    - ова треба да биде опишано детално во решението од судот;
- гаранција (залог, осигурување);
- куќен притвор;
- забрана за напуштање на привремено и постојано место на живеење;
- обврска на обвинетиот повремено да се појави пред службеник на компетентен државен орган;
- времено одземање на патен или било каков друг тип на документ за преминување на државната граница, односно забрана за издавање.

Кога одлучува кои мерки да се применат, судот не треба да примени поостра мерка, ако истата цел може да биде постигната со поблага мерка. Судот исто така може да примени повеќе мерки во исто време освен во случаи каде судот определил притвор (член 185 (2) ЗКП)

Може да се заклучи дека одредбите од националното законодавство кои го регулираат притворот се во согласност со Меѓународните стандарди за човековите права. Законот за кривична постапка, исто како и ЕКЧП, го смета притворот за најстрога мерка за обезбедување присуство на обвинетиот и успешно спроведување на кривичната постапка, мерка која не треба да се применува кога помалку строги мерки можат да ја постигнат истата цел. Соодветно на ова, притвор пред судењето се определува под строго определени услови и мора да биде ограничен на најкраткиот можен период додека сите институции кои учествуваат во кривичната постапка се должни да постапуваат со посебна итност доколку обвинетиот се наоѓа во притвор.

## Б. Меѓународни стандарди

*“Судиите треба постојано да имаат на ум дека, за да гаранцијата на слободата да има смисла, значење, секое лишување од истата секогаш треба да биде исклучително, објективно оправдано и со времетраење не подолго од апсолутно потребното.”<sup>5</sup>*

Овластувањето да се определи притвор пред судењето е ограничено со пресумпцијата на невиност и со правото на слобода и сигурност на личноста. Правото на пресумпција на невиност на меѓународно ниво е првпат прокламирано во членот 3 од Универзалната декларација за човекови права (1948). Елаборирано е во повеќе меѓународни документи вклучувајќи ја Меѓународната конвенција за граѓански и политички права (МКГПП) и Европската конвенција за човекови права и основни слободи (ЕКЧП). Овие документи имаат обврзен ефект за нивните земји членки, кој ја вклучува и оваа земја по основ на Член 118 од Уставот кој вели *“меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон”*<sup>6</sup>.

Во согласност со претходното, релевантната Судска пракса на Европскиот Суд за човекови права (ЕКЧП) претставува валиден извор за националното право, бидејќи Судот го има правото да ја толкува Конвенцијата и да одлучува во индивидуални случаи во согласност со Конвенцијата.

Релевантните одредби од МКГПП и ЕКЧП, кои се однесуваат на пред истражниот притвор, гласат:

Член 9, МКГПП :

1. Секој поединец има право на слобода и безбедност на својата личност. Никој не може да биде произволно уапсен или притворен. Никој не може да биде лишен од слобода, освен од причина и согласност со постапка што е предвидена со закон.

3. Секое лице што е уапсено или притворено поради кривично дело ќе биде во најкраток рок предадено на судија или на некоја друга власт со закон овластена да врши судски функции има право во разумен рок да биде судено или ослободено. Задржувањето во притвор на лица кои чекаат на судење не е задолжително, но пуштањето на слобода може да биде условено со гаранции што обезбедуваат лицата што се во прашање да дојдат на претресот, како и на сите други дејствија на постапката, а во даден случај, заради извршување на пресудата.

Членот 9 од МКГПП не го расветлува многу доменот и содржината на правото на слобода и сигурност на личноста. Меѓутоа, одредува дека притворот пред судењето нема да биде произволен, ќе биде пропишан со закон и ќе се употребува како исклучок а не како правило во кривичното право. Ова ни кажува дека околностите во кои може да биде определен треба да бидат ограничени и дефинирани во легислативата. Во неговиот Општ Коментар бр.8. Комитетот за човекови права потврдува дека притворот пред судењето ***“треба да биде исклучок и колку што е можно пократок”***.

<sup>5</sup> Моника Маковеј: Правото на слобода и сигурност на личноста, Водич за имплементација на Член 5 од Европската конвенција за човекови права, прирачник за човекови права бр. 5, Совет на Европа (2002), стр. 6 (<http://www.humanrights.coe.int>)

<sup>6</sup> Македонскиот Устав од јануари 2006

Член 5 од ЕКЧП го отелотворува клучниот елемент во заштитата на личната слобода и безбедност на единката, кои што се основни услови кои треба да ги уживаат сите. Овој член од Конвенцијата, заедно со членовите 2, 3 и 4, е од првиот ред на фундаментални права кои ја штитат физичката безбедност на единката (погледнете ја на пр. неговата врска со членовите 2 и 3 во случаите на исчезнување *Kurt v. Турција*, пресуда од 25 Мај 1998, Извештаи за пресуди и одлуки 1998-III, § 123) и според тоа, неговото значењето е огромно. Неговата главна цел е да спречи произволни или неоправдани лишувања од слобода.

Членот 5 од Конвенцијата, е одредба која го дефинира притворот како исклучително скршнување од правото на слобода и нешто што е дозволиво во само исклучиво набројани и стриктно определени случаи.

Членот 5 во овој дел гласи вака:

1. Секој има право на слобода и сигурност<sup>7</sup>. Никој не смее да биде лишен од слобода, освен во законска постапка, во долу наведените случаи:

...

**с) законско лишување од слобода или притвор на лице, со цел негово приведување пред надлежни судски органи, кога постои оправдано сомнение дека тоа лице сторило кривично дело или кога е тоа неопходно за да спречи извршување на кривично дело или бегство на осомничениот по извршување на кривично дело;**

...

3. Секој кој е лишен од слобода или притворен согласно со одредбите од ставот 1 (с) од овој член навремено ќе биде изведен пред судија или друго службено лице овластено со закон да ја врши судската власт, ќе има право да му биде судено во разумен рок или да биде пуштен(а) на слобода во текот на судската постапка. Пуштањето може да се услови со барање на гаранција дека лицето ќе се појави на судењето.

4. Секој кој е лишен од слобода или притворен има право да поднесе жалба, по која судот ќе одлучи за законитоста на неговото притворање во најкус можен рок и ќе нареди негово ослободување, доколку лицето било незаконски притворено.

**Член 5(3):** *Притвор пред судењето определен од соодветна судска власт;  
Судење во разумен рок или пуштање на слобода додека се чека судење;  
Разгледување на примената на алтернативи на притворот;*

Одредбата од членот 5(3) е применлива од апсењето на лицето па се до неговата ослободителна пресуда или осудување.

Примарната задача на судијата е да оцени дали првичното лишување од слобода било законско, на пр. дали било во согласност со закон и не било произволно<sup>8</sup>. Исто така, апсењето или притворањето мора да бидат базирани на “основано сомнение” за лицето кое го извршило делото.

<sup>7</sup> Никој не смее да биде лишен од слобода на арбитражен начин. Во *Адлер и Бивас против Федеративна Република Германија* ЕСЧП вели дека „Термините *слобода* и *сигурност* мора да се земат во целина, во однос на физичката слобода и сигурност. Слободата на личноста од Член 5(1) значи слобода од апсење и притвор а *сигурноста на личноста* значи заштита од арбитражно мешање во *слободата*. Сепак правото на слобода и сигурност не е апсолутно право туку „квалифицирано право“ и може да биде ограничено од државните власти под определени околности.

<sup>8</sup> Апсењето и притворот се сметаат за произволни, ако не се во согласност со суштината на Член 5. Произволноста е дефинирана како лишување од слобода кое, иако одредено со вистинската мотивација, не е пропорционално со целта на Член 5, така што целта е можно да се постигне со средства различни од лишувањето од слобода.

За притворот пред судењето да продолжи и по фазата на испитување (на пр. во текот на истражната фаза) осомничениот мора да биде изведен пред судија “во најкус можен рок”. Целта на оваа одредба е:

- а) да се намали времето на попречување на личната слобода на лицето;
- б) да се избегне злоупотреба на правото за притворање осомничени од страна на органите за спроведување на правото;
- в) да се овозможи судска контрола врз законитоста на апсењето;
- г) *да се овозможи разумна, судска одлука да биде донесена, која ќе одреди дали лицето ќе биде ослободено да чека судење на слобода, дали ќе биде определен притвор пред судењето од страна на судот или дали ќе бидат применети алтернативни мерки во однос на притворот;*

За судската одлука која определува притвор пред судењето да биде законска, како дополнување на условот за постоење основано сомнение дека кривичното дело е извршено, според судската пракса на ЕКЧП мора да постојат и *објективни докази* дека осомничениот ќе:

- **Избега** и со тоа нема да биде достапен за судење. Факторите кои што треба да се земат во предвид вклучуваат, историја на бегство во други кривични случаи, конкретни докази за планови за бегство, врски (семејство, имот) во друга земја кои би го олесниле бегството, недоволна поврзаност со земјата каде што е извршено кривичното дело, карактерот, моралот, статусот и одговорноста на лицето.
- **Влијаење на спроведувањето на истрагата** (на пр. уништување докази, заплашување сведоци, контакти со било кој што е вмешан во случајот, со цел да се дознае што тие би изјавиле во текот на постапката) Овие основи постепено ја губат својата оправданост како што истрагата продолжува и општо гледано нема да бидат прифатливо оправдување за притвор пред судењето кога истрагата ќе биде завршена.
- **Продолжи да го извршува наводното кривично дело;** применливо во случаи на сериозни кривични дела каде што е основано утврдено дека делото може да биде сторено ако лицето се пушти на слобода и каде што постојат околности кои што можат да го олеснат повторувањето на делото. Поранешни осудувања како и минатото и личноста на лицето мора да бидат земени во предвид.
- **Го нарушува јавниот ред и мир;** применливо само во одредени случаи, на пр. големи политички случаи или случаи каде што јавноста би можела да ја земе правдата во свои раце поради природата на кривичното дело;

Според судската пракса на ЕСЧП потребно е судските власти да посочат причина во нивните одлуки за притвор пред судењето. Образложената одлука дозволува јавен, критички поглед во применувањето на правдата и го исполнува барањето за правна сигурност. Недостаток на соодветно образложение во решенијата за притвор, од сите судски инстанции, не е во согласност со европските стандарди и претставува прекршување на членот 5(3) од ЕКЧП (Како пример, парафразирање на процедуралните одредби или употреба на стандардни фрази во решенијата за притвор нема да се смета за соодветно образложение).

ЕСЧП смета дека притворот на обвинетиот може да биде продолжен низ целиот период пред судењето ако постојат “релевантни” и “доволни” основи слични како гореспоменатите кои го оправдуваат. Меѓутоа, иако такви основи и продолжуваат да постојат, членот 5(3) сепак може да биде прекршен ако притворот на обвинетиот е продолжен надвор од разумен рок затоа што рочиштата не се одржуваат со соодветна итност.

## *i. Релевантни стандарди од судската пракса на ЕСЧП*

Во овој дел ќе бидат претставени дел од важечките стандарди од судската пракса на Европскиот суд за човекови права поврзани со членот 5(3). Овие стандарди треба да се сметаат како неделив дел од Европската конвенција за човекови права.

### *i. Пресумпција на невиност во прилог на пуштањето на слобода додека се чека судењето.*

Пресумпцијата е во прилог на пуштањето на слобода. Како што е востановено во *Нојмастер против Австрија/ Neumeister v. Austria* (пресуда од 27. јуни 1968, Серија А бр.8 стр.37 т.4), вториот сегмент од членот 5(3) не им дава на судските власти право на избор помеѓу тоа дали да го изведат обвинетиот на судење во разумен период, или пак привремено да го пуштат на слобода додека не започне судењето. Се до судењето, обвинетиот мора да се смета за невин, а целта на оваа одредба е најнапред да гарантира привремено пуштање на слобода кога продолжувањето на притворот повеќе не е разумно (*МекКеј против Обединетото Кралство/ McKay v. the United Kingdom* [GC], бр. 543/03, т. 41, ЕСЧП 2006-...).

### *ii. Индивидуален пристап кон притворањето; Вистинска потреба на јавниот интерес;*

Според судската пракса, прашањето дали еден период на притворање е разумен не може да се оценува апстрактно. Дали е разумно обвинетиот да биде во притвор мора да се оценува во секој случај посебно земајќи ги во предвид неговите специјални карактеристики. Продолжувањето на притворот може да се оправда само доколку во даден случај постојат специфични показатели на вистинска потреба на јавниот интерес кои покрај пресумпцијата на невиност, превладуваат над правото на почит на индивидуалната слобода. (*погледнете помеѓу останатите, В. против Швајцарија/W. v. Switzerland, пресуда од 26. јануари 1993, Серија А бр. 254-A, стр. 15, т. 30 и Пантано против Италија/Pantano v. Italy, бр. 60851/00, т. 66, 6. ноември 2003*).

### *iii. Постојење на основано сомнение поткрепено со „релевантни“ и „доволни“ основи за притворање на лицето; Посебно внимание од страна на националните институции при спроведувањето на постапката;*

Постојењето на основано сомнение дека приведеното лице сторило кривично дело претставува услов *sine qua non* за законитоста на продолжениот притвор, но после извесен период не е доволен. Во вакви случаи, Судот мора да утврди дали другите основи определени од судските власти продолжуваат да го оправдуваат лишувањето од слобода. Каде што овие основи се „релевантни“ и „доволни“, Судот мора да се увери дека компетентните национални институции постапувале со „посебно внимание“ во спроведувањето на постапката. (*погледнете во Илијков против Бугарија/Ilijkov v. Bulgaria, бр. 33977/96, т. 77, 26. јули 2001; И.А. против Франција/I.A. v. France, пресуда од 23. Септември 1998, Извештаи од пресуди и решенија 1998-VII, Контрада против Италија/Contrada v. Italy, пресуда од 24. август 1998, Извештаи 1998-V, р. 2185, § 54*).

„... секој период на притвор, без оглед на неговото траење, бара соодветна мотивација од одговорните национални власти кои се дотолку повеќе обврзани да покажат „посебно внимание“ во спроведувањето на постапката. (*Јаблонски против Полска/Jablonski v. Poland, бр. 33492/96, т.80, 21. декември 2000*).“

### *iv. Националните власти мораат да се уверат дека притворските предмети нема да го преминат разумниот рок. Судовите мораат да ги испитаат сите факти кои се за или против пуштање на слобода до судењето и да ги внесат во нивните решенија.*

На прво место, националните власти треба да се осигураат дека во даден случај притворот пред обвинението не смее да премине разумно време. За ова време тие мораат, земајќи ја во предвид пресумпцијата на невиност, да ги испитаат сите факти/аргументи за или против постоењето на јавен интерес кој го оправдува скршувањето од правото на почитување на индивидуалната слобода и мораат да ги вметнат во нивните решенија на барањата за пуштање на слобода. Само врз основа на образложенијата дадени во овие решенија и добро документирани факти од страна на апликантите во нивните жалби, Судот е повикан да одлучува дали има или нема прекршување на членот 5(3). (*Лабита против Италија/Labita v. Italy*, бр. 26772/95, т. 152, ЕСЧП 2000-IV).

- v. *Секој период на притвор мора да биде оправдан. Образложенијата кои го оправдуваат притворот не смеат да бидат „воопштени“ и „апстрактни“ туку „релевантни“ и „доволни“.*

Членот 5(3) од Конвенцијата не може да се интерпретира како да дозволува притвор пред судењето безусловно се додека тој не надмине одреден период. Образложение за секој период на притвор, без оглед на неговата должина мора да биде убедливо демонстриран од страна на судските власти (*Белчев против Бугарија/Belchev v. Bulgaria*, бр. 39270/98, т. 82, 8. април 2004).

Во врска со претходното, ЕСЧП наведува дека: „Лице кое е обвинето за кривично дело мора секогаш да биде ослободено за време на судењето, освен ако Државата не покаже дека постојат „релевантни и доволни“ причини кои го оправдуваат притворот (*Вемхоф против Германија/Wemhoff v. Germany*, пресуда од 27. јуни 1968, *Серија А бр. 7*, стр. 24-25, т. 12; *Јагчи и Саргин против Турција/Yagci and Sargin v. Turkey*, пресуда од 8. јуни 1995, *Серија А Бр. 319-А*, т. 52)

Аргументите за или против пуштање на слобода не смеат да бидат „воопштени и апстрактни“. (*Клот против Белгија/Clooth v. Belgium*, пресуда од 12. декември 1991, *Серија А бр. 225*, т. 44).

Понатамошна функција на образложеното решение е да покаже на страните учеснички во постапката дека биле сослушани. Исто така, образложено решение и дозволува на странката да поднесе жалба против истото, како и да овозможи решението да се разгледа пред апелациониот суд. Само со пишување образложени решенија може да постои јавен увид во делењето на правдата (*Суоминен против Финска/Suominen v. Finland*, бр. 37801/97, т. 37, 1. јули 2003).

- vi. *Товарот на докажувањето на потребата од притвор треба постојано да го носи власта а не притвореното лице;*

ЕСЧП повторува ... „префрлањето на товарот на докажувањето на притвореното лице е еднакво со прекршувањето на правилото од член 5 од Конвенцијата“ (*Илијков против Бугарија/Ilijkov v. Bulgaria*, бр. 33977/96, т. 84 и 85, 26. јули 2001).

- vii. *Судовите се должни најпрвин да ја испитаат применливоста на алтернативи на притворот;*

На крајот, Судот истакнува дека според член 5(3), додека властите одлучуваат дали едно лице треба да се пушти на слобода или притвори, се обврзани да ја испитаат применливоста на алтернативни мерки за обезбедување присуство на судењето. Секако, оваа одредба го прокламира не само правото на „судење во разумен рок или пуштање на слобода за време на судењето“ но и тоа дека „пуштањето на слобода може да биде условено со гаранции дека ќе се појави на судење“ (*Кажцинјец против Полска/Kaszczyniec v. Poland*, бр. 59526/00, т. 57, 22 Мај 2007)

# Анализа на решенија за притвор донесени од националните судови

## A.

# Општи согледувања

Анализата на решенијата за притвор доставени од судовите покажуваат дека, од технички и формален аспект, истите се добро структурирани и се во согласност со одредбите од членот 200 став 2 од ЗКП. По правило, решенијата за притвор се инкорпорирани во *одлуките за спроведување или проширување истрага* каде судот го наведува основаното сомневање дека обвинетиот извршил кривично дело. Кривичните дела редовно се наведени заедно со броевите на соодветните членови од Кривичниот Законик. Во мнозинството случаи, судиите јасно ги наведуваат основите поради кои се определува притворот.

Сите три законски основи за притвор кои се наведени во Член 199(1) од ЗКП се применуваат. Во повеќето решенија, повеќе од еден основ е наведен како причина за притворот, а понекогаш се цитирани и сите три. Основите кои најчесто се користени од страна на судиите се „основан страв дека обвинетиот ќе ја попречува истрагата“ и „опасност од бегство“. Третиот основ „повторување, довршување на обиденото кривично дело или извршување ново кривично дело“ е помалку користен и тоа најчесто во комбинација со другите законски основи. Во неколку суда, меѓу кои и најголемиот, ОС Скопје 1, постои тенденција (во скоро сите решенија) за определување мерка притвор по сите 3 расположливи законски основи за притвор.

Забележано е и непостоење униформност во применување на исти членови (броеви на членови) од ЗКП. Имено, различни судии (дури и во еден ист суд) употребуваат различни броеви на членови при изготвување решенија за притвор. Така, во дел од анализираните одлуки притворот е определен по основи од член 184 од ЗКП, а во друг дел според член 199 од ЗКП.

Во повеќето случаи (како по правило) притворот е првично одреден на 30 дена, а во остатокот од одлуките е првично одреден на 15 дена. Сепак, од информациите добиени од некои судови, притворот се укинува пред истекот на првично одредениот рок.

Треба да се забележи дека во повеќето одлуки за притвор судиите не навеле специфични и јасни факти во однос на образложението кое стои зад нивната одлука, па оттаму се добива впечаток дека особено внимание им било посветено само на формата и постапката, а не и на содржината.

Неколку проблематични практики кои постојано се јавуваат во судските одлуки низ целата земја беа идентификувани во однос на тоа што:

- i. Не е дадена поткрепа на наодите за основано сомневање;
- ii. Нема адекватно образложение на законските основи за притвор;
- iii. Не е земена во предвид применливоста на алтернативните мерки;

Анализата покажува дека во скоро 87% од одлуките, 516 од вкупно 595 првостепени (Ки.) одлуки донесени во првостепена постапка од страна на истражен судија, постојат одредени

недостатоци забележани во делот каде судот треба да наведе релевантно образложение со кое би се поддржале основите за притворање на лицето.

Од 62 (Кс.) одлуки за притвор донесени во второстепена постапка од страна на кривичен судски совет, по жалбите или по редовното испитување на основите за притворање, повеќето одлуки содржат исто или слично недоволно образложение како и првостепените одлуки.

Друга забелешка е што алтернативните мерки се со ограничен опсег на примена – притворот пред судењето се користи повеќе како правило отколку по исклучок. Иако ЗКП нуди широк опсег на алтернативи на притворот, судовите како по правило не ги земаат во предвид пред примена на притворот пред судењето. Сепак, судовите понекогаш дозволуваат „гаранција“ и „одземање на патните исправи“ со „обврска за пријавување кај надлежно службено лице“.

Во поглед на проблемот со недоволното образложение на одлуките за притвор, може да се забележи дека постои низа на добро образложени одлуки во случаи каде постојат докази дека обвинетиот:

- избегал, или навестил дека ќе избега;
- директно или индиректно им се заканил на сведоците или жртвите, или постојат специфични околности кои ваквите постапки ги прават веројатни;
- се заканил дека ќе го доврши обиденото кривично дело или дека ќе изврши ново;
- живее во истото домаќинство како и жртвата (најчесто во случаи на сексуална злоупотреба или силување), итн.

Само во еден случај судот го одбил барањето за притвор на обвинителството, на основа на недоволно образложение во барањето за одредување мерка притвор.

Понатаму, забележано е и дека при одлучувањето дали да се примени мерка притвор во случаи каде има двајца или повеќе обвинети, судиите не успеале да обезбедат индивидуална проценка на субјективните околности за секој од обвинетите одделно. Спротивно на ова, мерката притвор за сите обвинети е одредена под исти околности.

## Б.

# Резултати од анализата на прегледаните судски решенија

### *i. Основано сомнение*

Решенијата за спроведување или проширување истрага и определување притвор, редовно содржат делови во кои се тврди дека постои основано сомнение дека обвинетиот кој се наоѓа пред судот го сторил кривичното дело. Сепак, постојат случаи кога судовите не успеваат да укажат на специфичната врска помеѓу обвинетиот и кривичното дело кое му се става на товар. Како општо правило овие решенија само наведуваат дека врз основа на документацијата од случајот ( најчесто документацијата од полицијата) и изјавата на обвинетиот постои основано сомнение дека тој/таа е сторител на кривичното дело. Понатамошни аргументи кои укажуваат на врската помеѓу обвинетиот и кривичното дело не се наведени. Наместо да понудат образложение за тоа како посебните околности придонеле кон лишувањето од слобода и доведувањето на обвинетиот пред судот, истражните судии само го парафразираат законот или повторуваат стандардни фрази.

Неуспехот да се објасни постоењето на основано сомнение најчесто се забележува кај случаите каде лицето е обвинето за „Тешка кражба“, чл. 236 од КЗ, каде е предизвикана материјална штета и најчесто нема очевидци. Како пример, во еден случај пред Основниот Суд Битола (Ки.83/07), две лица се обвинети за кражба на компјутерска опрема од продавница во Битола. Во делот на образложението на решението судот го наведува следново:

*„Постапувајќи по барањето за истрага, истражниот судија откако претходно го сослуша обвинетиот Х.Х донесе решение за спроведување истрага, бидејќи смета дека од неговиот исказ, како и од приложените списи во предметот, произлегува доволно основано сомнение да истиот го сторил кривичното дело што му се става на товар.“*

Не постои дел во решението кој ја посочува врската помеѓу обвинетиот и стореното кривично дело.

Во врска со претходното, еден од принципите на ЕСЧП вели дека:

***„Основаното сомнение претставува постоење на факти или информации кои можат да го уверат објективниот набљудувач дека засегнатото лице можеби го сторило кривичното дело“.*** (Фокс, Кембел и Хартли против Обединетото Кралство /*Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom, пресуда од 30. август 1990, Серија А бр.182, стр16-17, т.32*)

Понатаму, Судот изјавува дека „ ... фактот дека едно лице сторило слично дело во минатото не е доволен да ги задоволи стандардите на основаното сомнение само по себе“

## ii. Недоволно образложение на законските основи за притвор

Следниве недостатоци беа забележани во образложенијата на секоја од причините за притвор:

- Цитирање или парафразирање на одредбите од ЗКП

Најчесто употребувано образложение во прегледаните решенија е:

*„Имено, против обвинетиот се определува притвор бидејќи постојат околности кои укажуваат дека доколку обвинетиот се брани од слобода ќе се даде во бегство и ќе биде недостапен на државните органи, ќе ја попречува правдата со влијание на сведоците и ќе ги уништува доказите и дека ќе го повтори делото и ќе стори ново кривично дело со кое се заканува.“*

Оваа, или слично парафразирани формулации комбинирани се користат во зависност од законските основи за притвор наведени во решението. Интересно, во некои решенија целосната формулација се користи и покрај тоа што притворот е определен по само еден или два основи. Овој факт укажува на можноста за наводно прекопирање на решенијата за притвор.

- Висината на казната, природата на кривичното дело, големината на сторената штета, околностите под кои е сторено кривичното дело

Во значителен број од прегледаните решенија судовите користат една збогатена верзија на претходно споменатата формулација. Во овие случаи, дополнителни аргументи кои го оправдуваат ризикот од бегство се наведени:

*„Ценејќи го предлогот на јавниот обвинител за определување на мерката притвор истражниот судија најде дека е основан предлогот за определување мерка притвор против обвинетиот Х.Х., кога се имаат во предвид околностите под кои се извршени кривичните дела, видот и карактерот на истите, висината на прибавената имотна корист и на нанесената штета, висината на со закон пропишаната казна за конкретните кривични дела, укажуваат на опасност од бегство на обвинетиот доколку истиот се брани од слобода, како и на постоење на основан страв дека ќе ја попречува истрагата со влијание на сведоците и евентуално други соучесници и прикривачи, како и дека ќе го повтори кривичното дело“*

Оваа формулација се користи од судовите со цел да ги оправдаат сите законски основи за притворање на обвинетите. Може да се забележи дека ризикот од бегство е оправдан со неколку аргументи, додека пак останатите „попречување на истрагата и влијание врз сведоци“ и „повторување на кривично дело“ се образложени со парафразирање на законските одредби. Сепак, дури и овие дополнителни аргументи претставуваат само општи шпекулации за тоа што би можеле да бидат причините за притворање на едно лице, а не даваат релевантно и доволно објаснување кое се однесува на конкретниот случај.

Понекогаш судот ја додава и фразата „постоење на писмени докази“ кои го оправдуваат притворањето. Сепак, понатамошни показатели или детали кои ги објаснуваат тие докази не се вметнати во решенијата, со што образложението е недоволно.

Во оваа насока, ЕКЧП потенцира дека опасноста од бегство не може да се заснова само врз сериозноста на кривичното дело и висината на запретената казна. Таа мора да биде проценета земајќи во предвид бројни релевантни фактори кои можат или да го потврдат постоењето на опасноста од бегство или пак таа опасност да ја

претстават како незначителна која не може да го оправда притворот пред судењето. (Погледнете во, *Летелие против Франција/Letellier v. France*, стр. 19, т. 43), (*Јагчи и Саргин против Турција/Yagci and Sargin v. Turkey*, ECtHR, 9. јуни 1995, т. 52)

Исто така, пресудата *Кастравет против Молдавија/Castravet vs. Moldova*, од 13. март 2007, го прикажува мислењето на ЕКЧП за случаите каде домашните судови не успеваат да обезбедат релевантно и доволно образложение:

Во дадениот случај, апликантот се жалел пред Европскиот Суд дека притворот кој му бил определен бил необразложен, со што е прекршен членот 5 на Конвенцијата...

Во околностите на случајот може да се забележи дека на 27. мај 2005, истражниот судија на еден молдавски окружен суд, донел решение за притворање на период од 10 дена. Во делот каде притворот е образложен, судот го навел следново:

*„Кривичната постапка беше започната во согласност со законот кој е во сила. Х.Х. е осомничен дека сторил сериозно кривичо дело за кое законот предвидува затвор во висина од над две години; доказите поднесени до судот се обезбедени во согласност со законот; изолација на осомничениот од општеството е потребна; тој може да избега од органите на власта или судот; тој може да го попречува патот до вистината во кривичната постапка или да го повтори кривичното дело“ (т.8)*

Понатаму, на 3. јуни 2005 истиот суд го продолжува траењето на притворот за уште 30 дена. Судот смета дека притвор е потребен поради тоа што:

*„ ... Х.Х. се сомничи дека сторил многу сериозно дело, постои ризик дека може да заплашува сведоци или да не биде достапен за властите; и постои континуирана потреба тој да биде изолиран од општеството“ (т.11)*

Ова е единственото образложение понудено од молдавскиот суд. Не постојат дополнителни аргументи кои би ги поддржале шпекулациите во решението. Затоа, оцената на Судот, земајќи ги во предвид постоечките принципи наведени претходно во овој документ, е следнава:

*Во случајот Кастравет против Молдавија ... „ ... причините на кои се потпираат домашните судови во нивните решенија за притворање на апликантот и нивно продолжување, се ограничени на парафразирање на причините за определување притвор кои се наведени во Законот за кривичната постапка, без да објаснат како всушност тие се применуваат во контрентниот случај...“ (т.34)*

*Затоа, во оваа насока постои прекршување на членот 5(3) од Конвенцијата (т.36)*

Во едно од прегледаните решенија (ОС Скопје 1, Ки.406/06) истражниот судија решил да го одбие како неоснован обвинителскиот предлог за притворање на неколкумина обвинети за „Злоупотреба на службената положба и овластување“ по член 353 став 4 од КЗ. Притворот е баран по сите три законски основи. Судијата го употребил следново објаснување:

*„Предлогот за одредување на мерка притвор се одбива како неоснован, од причина што опасноста од бегство не може да се смета самата тежина на кривичното дело за кое се спроведува истрага, односно видот и висината на казната за тоа дело пропишана со законот, се работи за возрасни, семејни луѓе, релативно имотни, документацијата која е битна е обезбедена така да не постои можност да биде уништена или сокриена, а со ништо не е поткрепено сомневањата дека обвинетите ќе ја попречуваат истрагата со влијание на сведоците, бидејќи досега нема постоење на околности кои на тоа укажуваат односно нема докази дека обвинетите се обиделе да влијаат или се подготвуваат да влијаат непосредно или посредно на сведоците.“*

Сепак, во второстепената постапка иницирана по жалба поднесена од обвинителството, судскиот совет го преиначува решението на истражниот судија и определува мерка притвор против обвинетите по сите три законски основи. Образложението на советот во ова решение е следново:

*„Имено, Кривичниот совет на судот, по извршениот увид во списите на предметот Ки. 406/06, а ценејќи ги жалбените наводи дали во конкретниот случај постојат законските основи за определување мерка притвор против обвинетите. .... сите од Скопје, утврди дека во конкретниот случај постојат законските основи предвидени во член 199 став 1 точка 1,2 и 3 од ЗКП. Ова имајќи ги во предвид околностите во врска со видот и тежината на кривичните дела за кои постои основано сомнение дека ги сториле обвинетите, општествената опасност од наведените кривични дела, степенот на кривичната одговорност, предвидената казна за истото, висината на имотната корист, како и околностите во врска со личноста на обвинетите .... постојано упатуваат закани спрема обвинетата .... и сведокот ...., а како што произлегува од нивните изјави дадени во истрагата, околноста да обвинетите ...., се уште се во својство на доминантен сопственик – обвинетиот Х.Х. и управител на компанијата – обвинетата .... Наведените околности, по наоѓање на советот основано укажуваат на тоа дека во конкретниот случај постои опасност од бегство на обвинетите доколку истите се наоѓаат на слобода, опасност од попречување на истрагата со влијание врз сведоците и соучесниците, со цел да се избегне кривичната одговорност, а при тоа се утврди и дека постои реална опасност обвинетите да ги повторат кривичните дела.“*

- Без образложение

Пронајдени се неколку решенија каде судовите не наведуваат никаково образложение на законските основи според кои е определен притвор. Вакви решенија се забележани во неколку судови. Иако ЗКП јасно наведува дека треба да има кратко образложение за секоја од основите посебно, во овие решенија тоа не е почитувано. Сепак, оваа појава не може да се смета како тенденција во домашните судови бидејќи е забележана во мал број од прегледаните решенија.

- Притворање на странски државјани

Во значителен број случаи во различни судови, странски државјани се притворени само поради фактот што нивното постојано живеалиште е надвор од државните граници.

Така, во еден случај пред ОС Скопје 1, еден странски државјанин сторил сообраќаен прекршок поминувајќи на црвено светло. Откако бил сопрен од сообраќајната полиција, тој се обидел да го подмити службеното лице со банкнота од 10 евра. Во тој момент бил уапсен и против него е поднесена кривична пријава за „Давање поткуп“ по член 358 од КЗ. Истражниот судија му определил 7-дневен притвор поради страв од бегство. Следново образложение е понудено од судот:

*„Ценејќи ја природата и карактерот на кривичното дело, како и фактот дека обвинетиот е странски државјанин, се определува мерка притвор...“*

Судот не наведува понатамошно образложение.

Во друг случај пред ОС Струга (Ки.29/04), странска државјанка е обвинета за „Тешки дела против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот“ по член 300 став 4 од КЗ. Таа е обвинета поради тоа што удрила во велосипедист на магистрален пат, по што велосипедистот се здобил со тешки телесни повреди и починал. Судот решил да определи притвор по сите три правни основи. Образложението наведено во решението е следново:

*„Мерката притвор е применета од причини што осомничената доколку се најде на слобода постојат околности што укажуваат на опасност од бегство бидејќи истата е странски државјанин и поради близината на граничниот премин, околностите под кои што е сторено делото, а исто така и дека ќе ја попречува истрагата со влијание врз сведоците.“*

Судот не наведува понатамошно образложение.

Интересно, во последниот дел од решението судот наведува дека обвинетата е притворена под првите два законски основа, додека во првиот дел на решението се вели дека обвинетата е притворена под сите три законски основи.

Во случаи слични на овие, судовите не успеваат да наведат доволно образложение и аргументи кои би ги поткрепиле решението за притворање на обвинетите. Фактот дека едно лице е странски државјанин и можноста да се премине државната граница, без понатамошно образложение не можат да се земат како доволни аргументи кои се во прилог на притворањето.

Во оваа насока, ЕСЧП наведува:

*„Треба да се знае, во оваа насока, дека опасноста од бегство на обвинетиот **не е резултат само на фактот дека е возможно или пак лесно да се премине државната граница...** туку мора да постојат и останати околности како посебно тешката казна која може да се очекува или посебната одбивност на обвинетиот да биде притворен, или пак недостатокот на добро воспоставени врски во земјата кои претставуваат причина да се претпостави дека последиците и опасностите од бегство би му се чинеле помало зло од понатамошно притворање. (Стогмлер против Австрија/Stögmüller v. Austria, p. 15)*

- Можност да се пребегне преку граница

Судовите го оправдуваат ризикот од бегство со можноста на обвинетиот (домашен државјанин) да пребегне преку граница само поради фактот дека неговите родители или роднини живеат во странство. Не се наведува дополнително образложение. Во вакви случаи, судовите не ја разгледуваат примената на алтернативни мерки како одземање на патна исправа, редовно пријавување пред надлежен орган и.т.н.

Исто така, во предмети пред ОС Штип, образложението „... обвинетиот неколку пати до сега легално ја поминал границата и престојувал во странство...“ се наведува во решенијата за притвор.

Во еден случај ОС Охрид го образложува ризикот од бегство надвор од земјава со следново: „ ... бидејќи родителите на обвинетиот имаат привремено престојувалиште во странство... тој може да избега.“

Во обата примери, судот не наведува дополнително образложение и не разгледува примена на алтернативни мерки.

- Личноста на обвинетиот

„Личноста на обвинетиот“ се користи како единствена причина за притворање на обвинетиот без да се дадат дополнителни детали како аргументи кои би ги поддржале наводите на судот. Ова е уште еден случај каде понуденото образложение не е доволно.

- Заплашување на сведоци и очевидци
  - Сведоците се блиски роднини или пријатели/познаници со обвинетиот
  - Обвинетиот работи во иста институција со сведоците

Најчеста причина поради која обвинетите се притвораат од македонските судови е стравот од „заплашување или влијание на сведоците или очевидците“. Сепак, во прегледаните решенија, образложенијата не наведуваат специфични причини објаснувајќи зошто овој страв постои токму кај обвинетиот. Повеќето од решенијата само ја користат фразата: „постои можност истрагата да биде попречувана со влијание врз сведоците“ без да се наведе понатамошно образложение. Во некои решенија судот дури и ја наведува можноста дека „други сведоци кои можеби ќе се појават во текот на истрагата ќе бидат заплашувани“.

Исто така, постојат решенија каде единственото наведено образложение е дека сведоците се блиски роднини или пријатели со обвинетиот и тој може лесно да влијае на нив. Исто, доколку кривичното дело е сторено во работната средина на обвинетиот, фактот да тој биде пуштен на слобода укажува на опасност тој/таа да биде близу сведоците и да влијае врз нив. Тука судовите сметаат дека самата можност да се биде во близина на потенцијален сведок е доволна да се оправда притворањето. Повторно, нема наведено посебни факти или околности кои би го поддржале кредибилитетот на тврдењето на судот. Во овие случаи, судовите по правило не ја разгледуваат можноста за примена на алтернативи на притворот кога постои основан страв дека обвинетите ќе ја попречуваат истрагата. Тука на пример, судот може да забрани обвинетите да се приближуваат на определени сведоци или пак да остваруваат контакт со некои сведоци. Доколку се востанови дека обвинетиот не се придржува кон забраните, тогаш судот може да определи притвор.

- Прикривање/уништување на доказите (Најчесто во случаи на „Злоупотреба на службените овластувања“ во јавни или приватни претпријатија)

Кога судовите го користат ова резонирање, најчесто тврдат дека: „... ако обвинетиот се брани од слобода, тој може да ги посети работните простории каде што е сторено кривичното дело и да ги уништи доказите потребни да се утврди постоењето на вина...“. Во вакви случаи вообичаено обвинетиот е носител на висока функција во претпријатието и се смета за способен да заплашува и да им се заканува на вработените кои работат под негов надзор.

Со цел да го примени вториот законски основ за определување притвор пред судењето, судот треба да се увери дека постојат посебни околности кои укажуваат на ризик од заплашување на сведоците или пак прикривање на доказите и да ги наведе во решението за притвор. Воопштени изјави дека обвинетиот ќе го попречува спроведувањето на правдата не се доволни; тука мора да постојат докази како поддршка на наводите на судот. Сепак, анализата покажува дека поголемиот број од прегледаните решенија само го цитираат зборото на законот и не нудат показатели кон некакви специфични околности.

Востановен стандард на ЕСЧП во врска со ова прашање е следниот:

*„Опасноста дека обвинетиот ќе го попречува правилното спроведување на постапката не може да се претстави апстрактно; таа мора да биде поткрепена со фактички докази“.*  
(Царска против Полска/Trzaska v. Poland, бр. 25792/94, т. 65, 11. јули 2000).

Понатаму, воочено е дека во вакви или слични случаи судовите не ја разгледуваат можноста за примена на алтернативни мерки како:

- наредба за воздржување од преземање на работни активности кои се поврзани со кривичното дело

- забрана за посетување на одредено место или подрачје
- забрана за приближување и воспоставување односно одржување контакти или врски со одредени лица

- Страв од повторување на кривичното дело

Во случаите каде обвинетиот е притворен по *третиот законски основ* од член 199 (1) од ЗКП, забележано е дека судиите често определуваат мерка притвор без да посочат на конкретните околности кои ги навеле да одлучат дека задржувањето на обвинетиот во притвор е неопходно. Во повеќето случаи, судиите дури и не споменуваат зошто одредени алтернативни мерки не биле применливи.

Највообичаеното образложение кое се користи за оваа законска основа е едноставното парафразирање на законот: „ ... *постојат околности кои укажуваат на тоа дека обвинетиот може да го повтори делото или да изврши друго кривично дело*“

- Довршување на обиденото кривично дело. Повторување на кривичното дело

Во случаите каде кривичното дело останало *во обид* (пр. за убиство, силување или сексуална злоупотреба, неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори) судот смета дека е разумно да се притвори обвинетиот само поради фактот дека, доколку остане на слобода, *тој може да го доврши веќе започнатото кривично дело*. Не е дадено никакво понатамошно образложение. Тука е нејасно дали можноста обвинетиот да дојде во контакт со жртвата може да се употреби во образложението без аргументи кои ќе посочат на тоа дека обвинетиот навистина има намера да го доврши кривичното дело.

Во вакви случаи, примената на алтернативните мерки како што се: (i) забрана за посета на одредени места или територија, или (ii) забрана за приближување до лице или одржување контакти со тоа лице можеле да бидат разгледани од страна на судот.

- Претходни осудувања и обвиненија, тековни постапки против обвинетиот

Беше забележано дека, честопати, судиите го оправдуваат стравот од повторување на кривичното дело со простиот факт што обвинетиот бил претходно осудуван. Сепак, во значаен број од ваквите случаи, судот не дава детали за видот и природата на претходните осудувања.

Во случајот пред ОС Струга (Ки 3/2004), едно лице е обвинето за незаконско поседување 2 автоматски пушки и муниција кои биле откриени во неговата куќа. Лицето е обвинето за „Незаконско производство, држење и трговија со оружје и експлозивни материји“, Член 396 КЗ. По сослушувањето, лицето е притворено по сите три законски основи. Образложението на истражниот судија за првите два основи е неодредено и само го парафразира законот, додека по третиот основ, судот вели: „ ... *сите околности во случајот го оправдуваат стравот дека осомничениот може да изврши друго кривично дело, имајќи го предвид фактот дека тој претходно бил неколкупати осудуван.*“ Тука судот не дава никакво понатамошно објаснување за претходните осудувања, во поглед на нивниот вид и природа.

Фактот што засегнатото лице било претходно осудувано за *исти или слични кривични дела* како и она поради кое е под истрага би бил од значење, како и другите кривични дела кои се извршени во периодот помеѓу почетокот на истрагата и подигнувањето обвинение против лицето за делата заради кои се бара негово притворање. Сепак, продолжувањето на притворот на лицето во вакви случаи би било, најверојатно, несоодветно кога кривичните дела не можат да се споредат ниту според нивната природа, ниту според степенот на нивната сериозност.

## Заклучоци и препораки:

Постојат неколку причини зошто одлуките за изрекување мерка притвор треба да бидат засновани на факти и да бидат во согласност со домашните и меѓународните стандарди:

- Да се избегне можноста за злоупотреба на притворот, или притворот да биде искористен како казна, на пример, притворање на лицето со цел изнудување докази;
- Можност за одбраната/обвинението да ги оспори аргументите дадени во корист на или против притворот;
- Гарантирање конзистентна примена на законот;
- Зголемување на јавната доверба во судството;
- Избегнување можна лавина пресуди на Европскиот суд за човекови права против Владата во иднина, во кои би била востановена повреда на Член 5(3) од Конвенцијата;

### Препораки:

- Сите судии треба да наведат соодветни и адекватни причини кога донесуваат одлуки во врска со притворот пред судењето. Повисоките судови треба постојано да носат одлуки кои ќе ги инструираат пониските судови одлуките за притвор да бидат правилно образложени во согласност со законот.
- Притворот треба да се користи како исклучок, а не како правило, според домашното и меѓународното право; пресумпцијата секогаш треба да е во прилог на ослободување во постапката пред судењето сè додека обвинителството не ја надвлее пресумпцијата со конкретни факти кои ќе ја оправдаат мерката притвор под најмалку еден од поединечните законски основи.
- Притворот треба да биде употребен само како мерка за обезбедување присуство на обвинетиот на главното рочиште и да обезбеди правилно спроведување на кривичната постапка, наместо да служи како казна и ригидно одземање на слободата.
- Судските власти во државата треба да размислат за издавање стриктни Упатства за определување мерка притвор кои ќе ја вклучат и потребата од донесување одлуки кои се засновани на факти кои се својствени за случајот во кој е обвинето конкретно лице.
- Обвинителите треба да бараат изрекување мерка притвор само доколку конкретните факти и докази ја надвлее пресумпцијата дека обвинетиот треба да биде пуштен на слобода во постапката пред судењето; Обвинителите, исто така, треба да ги земат предвид алтернативите на мерката притвор.
- Во случаите каде има двајца или повеќе обвинети, судовите треба да ги разгледаат поединечните околности за секој од обвинетите одделно.
- Академијата за обука на судии и обвинители треба да вклучи во својата наставна програма предавања за изготвување одлуки за изрекување мерка притвор како и настава за релевантните меѓународни стандарди во врска со притворот.
- Адвокатите треба да обрнат внимание на образложението содржано во одлуката за изрекување мерка притвор и да ги оспорот оние одлуки каде е дадено недоволно образложение.

- Судиите треба секогаш да размислат за примена на алтернативните мерки кои им стојат на располагање пред да одредат притвор и во нивните одлуки да ги наведат причините поради кои не се одредени алтернативни мерки така што ќе може да се поднесе соодветна жалба.